

HUIZUM, DE HERVORMDE KERK (gewijd aan St. Johannes de Doper)

Exterieur

De bouwgeschiedenis van de Huizumer kerk laat zich niet gemakkelijk aan het gebouw aflezen tengevolge van een 19de-eeuwse bepleistering. Het steunbeerloze schip met grote spitsbogige vensters en de 5/12 koorsluiting zijn ongetwijfeld gotisch van vormgeving, maar ze bevatten oude romaanse delen van tufsteen uit de 12de eeuw. De kerk werd in 1804 ingrijpend hersteld en gewijzigd. De in oorsprong 13de eeuwse onderbouw van de toren is ongeleed en onversierd. Een omgaande lijst scheidt deze onderbouw van een inspringende geleding uit de 16de eeuw, waarin zich de galmgaten bevinden. Het zadeldak is geplaatst tussen twee topgevels die met nissen verlevendigd worden. In de 17de eeuw is de toren verschillende malen gerestaureerd. Kloostermoppen zijn toen vervangen door kleine stenen. Aan deze herstellingen herinneren de jaartalankers (1655) en een steen met het opschrift: "1626 is diesen toor gerepere/Sinde administratoors Take/Isbrant ende Hessel Deddes". De klokken in de toren zijn vervaardigd door Rhuardus de Vouw (1529) en Thomas Both (1582).

Interieur

Het kerkinterieur omvat een aantal op zich reeds zeer waardevolle onderdelen, maar als totaal is het ook bijzonder belangwekkend. Mogelijk is de opstelling van het nu nog aanwezige meubilair tot stand gekomen in 1677. Dit jaartal staat in de lambrisering bij de preekstoel. In 1804 werd een restauratie uitgevoerd, evenals in 1960 / '61.

De preekstoel is wel het meest waardevolle onderdeel van het interieur. Hij is namelijk de enige die in Friesland voor de Reformatie bewaard bleef. Hij is ook een van de weinige achtkantige te onzent. De fijn uitgevoerde renaissance-versieringen bestaan onder andere uit toogpanelen en gecanneleerde kolommen met korintische kapitelen. Op het zwarte fries rond de bovenzijde van de kuip staat in goud een aan de Vulgaat ontleende tekst geschilderd: "CLAMA NECESSUS QUASI TUBA EXALTA VOCEM TUAM ET ANNUNTIA POPULO MEO SCELERA EORUM ET DOMUI JACOP PECCATA EORUM" (Jesaja 58:1 - "Roepst luidkeels, houdt niet in, verhef uw stem als een bazuin en maak mijn volk zijn overtredingen bekend en het huis van Jacob zijn zonden").

De kanselbijbel is een prachtig exemplaar, gedrukt in 1748 bij Nicolaas Goetsee, voorzien van een opdracht aan prins Willem IV en prinses Anna en versierd met kaarten en gravures van Jan Luiken. Het is een geschenk van F. de Haan, die in 1863 dertig jaar administrerend kerkvoogd was. Het doopbekken dateert van 1604. Het werd in 1726 hersteld. Het doophek met gedraaide balusters dateert uit de 17de eeuw. Een dergelijk doophek werd ook wel consistoriestoel genoemd.

Als zodanig deed eerst een nog bestaande bank dienst. In de kerkvoogdijrekening van 1646 is sprake van "d'olde consistoriestoel". Uit het verband is op te maken, dat dit de bank tegenover de preekstoel is met de gotische briefpanelen en de overhuiving op gecanneleerde dorische pilasters met op het fries de spreuk "ARBOR EX FRUCTI ET LEO EX UNGUE AGROSCITUR" (De boom kent men aan zijn vrucht en de leeuw aan zijn klauw).

Van de herenbanken moeten nog genoemd worden een gesloten bank met een overhuiving op consoles en daarnaast een bank met een open voorbank en een overhuiving op gewrongen kolommen. Voor de orgelpei staan gewone banken met fraaie renaissance zijschotten.

De kerk bezat vroeger een diverse malen gewijzigde lambrisering, die bij de restauratie van 1960/'61 grotendeels verdween. Een toen ontdekte piscina werd gerestaureerd.

Uit 1608 en 1642 daterende geschilderde glazen met wapens van toenmalige kerkeradsliden, de Staten van Friesland en van de families Douma, Hillema, Schurman en Feitsma gingen verloren. Van voor de Reformatie bleven de bijzondere gewelfschotels bewaard. Daarin zijn gesneden een zon, waarin IHS (Zon der Gerechtigheid), hoofd van Johannes de Doper (aan wie de kerk was gewijd, handen en voeten met wonden rond een hart, het hoofd van Christus, gesel en roeden, doornenkroon en tietstaf en kruis met lans en spons op staak. In de kerkvloer liggen enkele waardevolle zerken, waaronder werkstukken van B. G. (Benedictus Gerbrandts) en diens vermoedelijke vader Gerbrand Beeldesnijder.

Orgel

Huizum moet al vroeg een orgel hebben gehad. In 1605 werkte mr VVlcke eraan. In 1619 werd het gerepareerd door de orgelbouwer mr Jan Jacobs en in 1659 Willem Meijnerts. In 1727 vond waarschijnlijk een grondige ombouw van het instrument plaats. Dat geschiedde niet door Johan Michaël Schwartzburg, zoals Nicolaas Arnoldi Knock abusievelijk meedeelt, maar door de vermaarde Christiaan Müller, die juist aan het orgel in de Leeuwarder Grote Kerk werkte. Hij ontving er f 650,- voor. De kas werd ook gewijzigd. Benjamin Dijkstra vervaardigde er het snijwerk voor. Het instrument werd gekeurd door Reinoldus Popma van Oevering. Caspar Müller, de genoemde Schwarzburg en Pieter de Vries hadden successievelijk het orgel in onderhoud. In 1778 werd het gerestaureerd door Gottlieb Heinemann. Er werd toen nieuw snijwerk gemaakt door Jacob Swalue. Na een tijd van onderhoud door de Van Gruisens werd het orgel in 1849 vervangen door een instrument van L. van Dam, die veel oud pijpwerk opnieuw gebruikte. De firma Bakker en Timmenga voerde in 1954 een restauratie uit. De huidige dispositie is als volgt:

Manuaal I

Prestant 8'
Bourdon 16'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Ouint 3'
Woudfluit 2'
Mixtuur 3-4 sterk
Trompet (bas en discant) 8'

Manuaal II

Prestant 4'
Fluit dolce 8'
Sesquialtera 2 sterk (discant)
Viola di gamba 8'
Fluit d'amour 4'
Gemshoorn 2'
Tremulant

Pedaal

Bourdon 16' (transmissie hoofdwerk)

klavierkoppel
pedaalkoppel

S. ten Hoeve
1979

Literatuur:

- Mr. H. A. Lassche - Huizumer dorpskerk, Huizum 1977.
- Archief Hervormde gemeente Huizum (Gemeente-archief Leeuwarden).